

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU

SUMMARIA SOCIALIA

Välisajakirjades ilmunud sotsioloogia-, majandus- ja poliitikaalaste kirjutiste tutvustusi

2008 : 4

SISUKORD

VALIK ÜLEVAATEID VÄLISAJAKIRJANDUSES ILMUNUD ARTIKLITEST

ENERGIAPOLIITIKA

Karm, Ellen. Environment and energy: the Baltic Sea gas pipeline.....2

MONUMENDID

Smith, David J. „Woe from Stones“: commemoration, identity politics and Estonia's „War of Monuments“.....3

VALIMISKAMPAANIAD

Hansen, Kasper M.; Pedersen, Rasmus Tue. Negative campaigning in a multiparty system.....4

KORRUPTSIOON

Erlingsson, Gissur O.; Bergh, Andreas; Sjölin, Mats. Public corruption in Swedish municipalities – trouble looming on the horizon?.....5

AVALIKU ARVAMUSE UURINGUD

Petersen, Jürgen; Hardmeier, Sibylle; Wüest, Bruno. Polls as public-politic linkage: a comparative analysis of poll use and roles of MPs in parliamentary debate.....6

TÄNAPÄEVA SÕJAD

Väyrynen, Raimo. Jääkö valtioiden välinen sodankäynti historiaan?.....7

RAAMATUTUTVUSTUSED.....9

VALIK ARTIKLEID VÄLISAJAKIRJANDUSEST

ENERGIAPOLIITIKA

Karm, Ellen. *Environment and energy: the Baltic Sea pipeline.* *Journal of Baltic Studies.* Vol. 39 (2008), no. 2, p. 99-121.

Artiklis käsitletakse Vene-Saksa gaasijuhtme Nord Stream projekti piiriüleseid mõjusid. Projekti analüüsitakse keskkonnakaitse ja energeetika aspektist ning hinnatakse ka poliitilisi, majanduslikke ja sotsiaalseid kaalutlusi ning nende mõjusid, keskendudes seejuures Eestile.

Nord Streami gaasijuhtme ehitamiseks ja opereerimiseks moodustati 2005. a Vene-Saksa ühissettevõtte, millesse kuuluvad Venemaa OAO Gazprom (51%) ning kaks Saksa firmat, keemiaettevõtte BASF AG (tütarfirma Wintershall AG 24,5%) ja EON AG (tütarfirma Ruhrgas AG 24,5%). Ühissettevõtte nõukogu esimees on Saksamaa endine liidukantsler Gerhard Schröder, kes on nõukogusse nimetatud Gazpromi esindajana.

Kavandatava gaasijuhtme veelune osa algab Viiburi lähistelt Portovaja lahest ja kulgeb ligikaudu 1200 km ulatuses Läänemere põhjas kuni Greifswaldini Saksamaal. Projekti keskkonnamõju käsitlemisel on olulised kolm võtmetegurit: pärast Teist maailmasõda Läänemerele uputatud keemiarelvad, kalavarud ja kalapüügikohad. Gaasijuhtme rajamine võib ehituse aladel hävitavalt mõjuda kalavarudele ning muule Läänemere elustikule. Samuti võidakse ehituse käigus kokku puutuda kavandatava gaasijuhtme trassil paiknevate keemiarelvadega, mis seaks ohtu kogu Läänemere ökosüsteemi.

Kõigil Läänemere-äärsetel riikidel on oma osa tagamaks, et projekt ei kahjustaks keskkonda. Autori arvates ei ole gaasijuhte mitte ainult Venemaa ja Saksamaa või teiste Venemaaga kahepoolseid kokkuleppeid sõlminud riikide küsimus, vaid see mõjutab kõiki Läänemere regiooni riike. Balti riigid, Soome, Poola ja Rootsi on kas projekti vastu või siis väljendanud oma muret veeluse gaasijuhtme projekti keskkonnamõju pärast.

Saksamaa energeetikatööstus kasutab suurel määral imporditud toorainet. Kahepoolne kokkulepe võimaldab Saksamaal ignoreerida oma energiavajaduse rahuldamisel ülejäänud ELi riikide huve. Sama kehtib ka teiste riikide puhul, kes on sõlminud kahepoolsed kokkulepped Gazpromiga oma gaasivajaduse katmiseks Nord Streami torujuhtme kaudu. Seetõttu ei piisa ainult projekti keskkonnamõjude hindamisest. Energia ja keskkond on ühe mündi kaks poolt ning neid tuleks vaadelda kohalike ja piiriüleste sotsiaalmajanduslike ning poliitiliste tegurite ja nende strateegiliste järelduste kontekstis. Saksamaa, nagu ka EL tervikuna, näeb Venemaad gaasitarne jaoks hädavajaliku partnerina. Samal ajal puuduvad Venemaal keskkonnanõuete reguleerivad seadused ja kodanike kaasatus, mis on olnud oluline lääne keskkonnanõuete jõustamisel. Samuti puudub Venemaal poliitiline ja majanduslik läbipaistvus ning riik on korduvalt demonstreerinud oma valmisolekut saavutada poliitilist mõju Euroopas. Selle eesmärgiga on kasutatud oma nafta- ja gaasivarusid ning nendega seotud infrastruktuuri ja tööstust.

2006. a ELi avaldatud Green Paper näeb ette ühtse ELi energiapoliitika kujundamist. Saksamaa, Itaalia, Hollandi jt ELi riikide tegevus kahepoolsete lepete sõlmimisel Venemaaga gaasi tarnimiseks võib küll rahuldada nende riikide lühiajalisi majanduslikke ja poliitilisi vajadusi, kuid pikas perspektiivis vähendavad need liidu majanduslikku ja strateegilist võimsust. Autori arvates peaks EL juurutama ühtse energiapoliitika, millest saaksid kasu kõik liikmesriigid.

Refereerinud Ülle Lepp

MONUMENDID

Smith, David J. 'Woe from stones': commemoration, identity politics and Estonia's 'War of Monuments'.

Journal of Baltic Studies. Vol. 39 (2008), no. 4, p. 419-430.

Artikkel analüüsib Eestis aastail 2004–2007 puhkenud nn monumentide sõja allikaid ning olemust. Artiklis antakse ülevaade Eesti riigi iseseisvuse taastamisest õigusliku järjepidevuse alusel ning käsitletakse lühidalt kommunistlikku võimu sümboliseerivate monumentide mahavõtmist ning Suure Isamaasõja mälestusmärkide kui hukkunute memoriaalide allesjätmist. Pikemalt käsitletakse pronkssõduri monumenti ning 2007. a aprillisündmusi, samuti nende sündmuste võimalikku mõju integreeritud multikultuurilise demokraatia rajamise protsessile Eestis.

Esmalt annab autor ülevaate kollektiivse mälu erisustest Eesti elanikkonna eri gruppide vahel. Eesti puhul on tegemist taasiseseisvunud riigiga, mille kõiki elanikke hõlmava ühiskonna ülesehitamine on keeruline, kuna Teise maailmasõja ja selle järelmittega seonduva osas jaguneb elanikkond kahte lahknevasse, isegi diametraalselt vastandliku rahvusliku kollektiivse mäluga elanikkonna gruppi. Suure osa eestlaste jaoks olid need kannatuste aastad nõukogude režiimi all: 1940. a leidis aset Eesti sõjaline okupeerimine ja annekteerimine ning 1944. a mitte vabastamine, vaid ühe okupatsioonirežiimi asendamine teisega. Enamiku Eesti venekeelse elanikkonna või vähemalt nõukogude ajal tekkinud immigrantide kogukonna jaoks on Teine maailmasõda aga kangelaslik võitlus Natsi-Saksamaa anastajate vastu, mis tõi kannatusi NSV Liidu rahvastele. Niisuguse rahvusliku mälu kandjate jaoks oli Nõukogude armee jõudmine Eestisse 1944. a septembris mitte uus okupatsioon, vaid Euroopa fašismist vabastamise protsessi loomulik osa. Ehkki Eesti venekeelne elanikkond on väga mitmepalgeline grupp, mida iseloomustab heterogeensus nii rahvuse, päritolu, Eesti kultuuri ja poliitilise korraldusega seotuse kui ka integratsiooni astme mõttes, on sellegipoolest võimalik tähelepanu juhtida eelnimetatud kahele lahknevale rahvusliku kollektiivse mälu kandjate grupile (Müller 2004).

Pronkssõduri monumendist kõneldes märgib autor, et kuni 2005. aastani olid pronkssõduri juures 9. mail toimunud kogunemised rahumeelsed ega olnud suurte lahkarvamuste allikaks. Aastail 2005–2006 monument resovetiseeriti, s.t monument lakkas olemast langenute memoriaal ning politiseeriti taas kui okupatsiooni/vabastamise sümbol. Samas näitasid 2007. a aprillisündmustele eelnenud 12 kuu vältel tehtud avaliku arvamuse uuringud, et avalik arvamus pronkssõduri teemal ei olnud rahvuslikul pinnal polariseerunud: suurem osa venekeelsest elanikkonnast soovis monumendi jätmist oma kohale Tallinna südames. Eestlaste arvamusel olid võrdselt jagunenud nii monumendi Tõnismäele jätmise kui ka teisaldamise poolt. Monumendi asukoha üle peetav vaidlus kulmineerus 2007. a aprillis massirahutuste ja rüüstamistega Tallinna kesklinnas. Osaliselt oli selline sündmuste kulgingitud Venemaa sekkumisest. Kui algselt kujutati meedias aprillisündmusi riigisisese konfliktina, siis Eesti saatkonna blokaad ning Eesti ja Rootsi diplomaatide ründamine näitas, et tegemist ei ole kohaliku vastuoluga, vaid puudutab ELi ja Venemaa vahelisi suhteid.

Lõpetuseks nenditakse, et pronkssõduri teisaldamine Tõnismäelt ei ole monumenti depolitiseerinud, samas uues asukohas saab see tagasi langenute memoriaali staatuse. Eesti riigil ja poliitilisel eliidil lasub vastutus ja võtmeroll mineviku üle peetava avatud ja kriitilise debati soodustamisel. Sellesse protsessi tuleks kaasata lai ring ühiskonnategelasi ja üksikisikuid. Mineviku üle peetav diskussioon võiks olla osa laiematest abinõudest etnilise

segregatsiooni vältimiseks, sallivuse soodustamiseks ning kogukondadevahelise dialoogi ja koostöö edendamiseks.

Refereerinud Ülle Lepp

VALIMISKAMPAANIAD

Hansen, Kasper M.; Pedersen, Rasmus Tue. Negative campaigning in multiparty system.

Scandinavian Political Studies. Vol. 31 (2008), no. 4, p. 408-427.

Artiklis võetakse vaatluse alla negatiivse kampaania kasutamine 2005. a üldvalimistel Taanis. Autorid toetuvad empiirilistele andmetele, mis kirjeldavad Taani mitmeparteisüsteemi, mille puhul parteide ja poliitiliste liikumiste reklaam televisioonis ja avalik-õiguslikus raadios on keelatud. Kõigepealt antakse artiklis ülevaade negatiivse kampaania teoreetilistest käsitlustest ning seejärel püstitatakse kolm hüpoteesi selle kasutamise kohta Skandinaavia mitmeparteisüsteemi kontekstis. Kontrollitakse hüpoteeside paikapidavust ning tuuakse välja olulised erinevused negatiivse kampaania kasutamises Skandinaavia maades võrreldes paljude teiste arenenud riikidega, sh Ameerika Ühendriikidega.

Negatiivne kampaania pakub erilist huvi oma vastuolulise olemuse tõttu. Sageli kirjeldavad poliitikakommentaatorid negatiivset kampaaniat pessimistlike väljenditega, rõhutades selle mittekonstruktiivset tooni ja võimalikku laastavat mõju üldisele poliitilisele debatile. Peamine vastuolu seisneb selles, kas selline kampaania demobiliseerib (Ansolabehere & Iyengar 1995) või mobiliseerib valijaskonda (Kahn & Kenney 1999; Lau & Pomper 2001, 2004). Osa uurijaid on seisukohal, et negatiivne kampaania on tulemuslikum uustulnukate jaoks, positiivne aga toimib paremini ametisolevate kandidaatide puhul (Lau & Pomper 2002; Fridkin & Kenny 2004). Samas puudusid seni uuringud negatiivse kampaania kasutamise kohta Skandinaavia mitmeparteisüsteemi kontekstis.

Negatiivse kampaania kasutamine Skandinaavias erineb oluliselt selle kasutamisest USAs ja väljaspool Skandinaaviat. Kõigepealt on kritiseerivate reklaamide mõju mitmeparteisüsteemi puhul teistsugune seetõttu, et reklaam võib küll valija rünnatavast parteist eemale tõugata, kuid valija võib hääletada ka mõne muu partei poolt. Seega võivad negatiivsest kampaaniast võita mitmed parteid, samas kui tagasilöögi risk on reklaamiga esinenud parteil. Teiseks iseloomustab Skandinaavia riikide üldvalimisi parteide, mitte poliitikute vastandamine ning peamine valik tehakse parteide, mitte kandidaatide vahel (Holmberg & Oscarsson 2004). Mujal keskendub kampaania rohkem üksikkandidaatidele ning negatiivne kampaania on suunatud sageli konkreetsete isikute, mitte kogu partei vastu. Kolmandaks on parteide vaheline lahknevus mitmemõõtmeline. Seetõttu olukorras, kus üks partei ründab teist, on see valija jaoks ainult üks paljudest aspektidest, mida valiku tegemisel arvestada. Neljandaks on Skandinaavia riikides poliitiline reklaam televisioonis keelatud. Seega saab valimisreklaamis negatiivset kampaaniat rakendada üksnes ajalehtedes, välireklaamid ja raadios. Need kanalid aga ei soodusta negativismi sel määral, mida võimaldab televisioon. Viies selgitus, miks negatiivset kampaaniat Skandinaavias vähe esineb, on poliitiline kultuur. Nii näiteks on parlamendidebatid tsiviliseeritud ja mitteisikulised ning kasutatav toon on pigem konsensuslik kui vastanduv. Kuuendaks, enamikus Skandinaavia riikides peavad üksteise vastu kandideerivad parteid vaatamata poliitiliste tõekspidamiste erinevustele olema valmis koostööks pärast valimisi. Tulevasi koalitsioonipartnereid ründavad reklaamid teevad selle

koostöö raskeks. Seetõttu kasutavad parteid negatiivset kampaaniat harvem neis poliitilistes süsteemides, kus vähemusvalitsused või laiapõhjalised koalitsioonid on tavaline poliitika elluviimise viis.

Artiklis esitatud analüüs kinnitab hüpoteesi, et opositsiooniparteide kampaania kaldub olema võimulolijate omast negatiivsem. Samas ei leidnud kinnitust teine hüpotees, mille kohaselt partei, kellel on avaliku arvamuse uuringute järgi ebapiisav toetus, kasutab tõenäolisemalt negatiivset kampaaniat. Kinnitust leidis kolmas hüpotees – meedia pöörab negatiivsele kampaaniale palju enam tähelepanu, kui seda pälvib positiivne valimisreklaam.

Artikli autorid on arvamusel, et kampaania kallutatud kajastamine meedias võib üldiselt suurendada usaldamatust parteide ja kandidaatide vastu ning anda eksitava sõnumi selle kohta, kuidas tavapärasest poliitikat ellu viiakse.

Refereerinud Ülle Lepp

KORRUPTSIOON

Erlingsson, Gissur O.; Bergh, Andreas; Sjölin, Mats. Public corruption in Swedish municipalities – trouble looming on the horizon?

Local Government Studies. Vol. 34 (2008), no. 5, p. 595-608.

Autorid võtavad vaatluse alla korruptsiooni Rootsi kohalikes omavalitsustes, sest 1990ndate keskpaigast alates on esile kerkinud mitmeid kaudseid tõendeid korruptsiooni kui kasvava probleemi kohta. Artikli eesmärk on välja selgitada, kas teoreetiline analüüs neid kahtlusi toetab. Institutsionaalse ratsionaalse valiku raamistikku vahendeid kasutades jõuavad autorid järeldusele, et tõenäoliselt on korruptsioonist saanud kasvav probleem Rootsi kohalikes omavalitsustes.

Rootsit kirjeldatakse traditsiooniliselt kui riiki, kus korruptsiooni pole (Heidenheimer 1989) ning selle tajutud tase on võrreldes teiste riikidega madal. Samas ei kirjelda Transparency Internationali andmed korruptsiooni absoluutset taset ega ava Rootsi puhul nähtuse olemuse ja ulatuse sisemisi muutusi.

Enamiku laialt levinud korruptsiooni kirjeldusi saab liigitada kolmeks. Korruptsiooni olemasolu või puudumist ühiskonnas saab selgitada kas: 1) majandusliku moderniseerumise või majandusliku arengu tasemega; 2) selle normide ja traditsioonidega; või 3) selle ametlike poliitiliste institutsioonidega (Andersson 2004). Beckeri (1968) käsitluse kohaselt on korruptiivne käitumine enam levinud institutsionaalses keskkonnas, sest 1) see võimaldab osalejatele pigem palju kui vähe võimalusi tegelda korruptiivse tööviisiga; 2) lubab seostada korruptiivse käitumisega pigem kõrget kui madalat tulu; 3) seal on järelevalve tegutsejate üle, kelle võimupädevuses on avalike ressursside kasutamine, pigem nõrk kui range. Artiklis esitatud järeldused põhinevad institutsionaalse keskkonna muutuste analüüsil. Analüütilises ülevaates sedastatakse, et 1) võimalused korruptiivseks tegevuseks on suurenenud; 2) korruptiivne tegevus on muutunud tulutoovamaks/tasuvamaks; 3) järelevalve potentsiaalse korruptsiooni üle on viimasel kahel kümnendil halvenenud.

Sellised arengud on tingitud muutustest avalikus halduses. Traditsiooniliselt on ausa ja mittekorrumpeerunud avaliku halduse garanteerinud nn keelekandjate arvukus. Alates 1990ndate algusest on Rootsi ametiisikud aga muutunud tõrksaks ega käitu enam

keelekandjatena, s.t ei soovi kritiseerida poliitikuid ega oma kolleege, kes rikuvad seadusi ja eiravad eetikanorme. Selline muutus on suurendanud korruptiivse käitumise tõenäosust.

Alates 1990ndate algusest on kohalikel omavalitsustel olnud võimalus delegerida osa oma funktsioonidest mittetulundusühendustele või eraettevõtjatele, mis on nende tegevuste osas kaasa toonud väiksema läbipaistvuse ning avalikkuse kontrolli vähenemise. Sellised reformid on omakorda muutnud korruptsiooni kasumlikumaks ning loonud poliitikutele ja ametiisikutele rohkem võimalusi isikliku kasu saamise eesmärgil ametiseisundi kuritarvitamiseks.

Rootsi kohalikele omavalitsustele on alates 1990ndatest suurt mõju avaldanud avaliku halduse reformid, mida tuntakse laiemalt New Public Management (NPM) reformistrateegiana. On mitmeid põhjusi eeldada, et suurte varade üleandmise protsess riigisektorilt erakätesse võimaldab korruptsiooni peamiselt seetõttu, et kohalike omavalitsuste uute toimingute üle ei ole kavandatud adekvaatseid järelevalvemehhanisme. Samuti sellepärast, et kiired ümberkorraldused ähmastavad rolle ja norme reformitavate organisatsioonide sees.

Kohaliku omavalitsuse finantstegevuse järelevalvet teostav institutsioon – munitsipaalne audiitorikontroll – on olnud saamatu. Sellel institutsioonil puudub usaldusväärsus, mis on tingitud auditi enda olemusest ning asjaolust, et audiitorite ja auditeeritavate vahel on ülemäära tihedad seosed.

Kokkuvõttes leiavad autorid, et Rootsis on avalik korruptsioon muutunud kasvavaks probleemiks.

Refereerinud Ülle Lepp

AVALIKU ARVAMUSE UURINGUD

Petersen, Jürgen; Hardmeier, Sibylle; Wüest, Bruno. Polls as public politic linkage: a comparative analysis of poll use and roles of MPs in parliamentary debate.

The Journal of Legislative Studies. Vol. 14 (2008), no. 3, p. 315–338.

Artikkel võtab vaatluse alla avaliku arvamuse uuringud kui sidusmehhanismi parlamentaarses debatis ning tugineb seejuures nelja riigi (Saksamaa, Uus-Meremaa, Šveitsi ja Suurbritannia) parlamentide plenaaristungite analüüsile, et selgitada, kas ja kuidas kasutavad eri rollides olevad parlamendiliikmed arvamusuuringuid parlamendidebatis.

Parlamendid ja parlamendiliikmed on kesksed institutsioonid avalikkuse ja poliitika sidustamiseks. Plenaaristung on koht, kus poliitilisi otsustusi ilmtingimata ei tehta, kuid kus neid põhjendatakse avalikkusele ja väljendatakse avalikku arvamust, täites seejuures parlamendi kaht funktsiooni: informeerivat ja arvamust avaldavat. Analüüsides arvamusuuringute kasutamist parlamendis, tekib võimalus käsitleda seost uuringutes kujutatud avaliku arvamuse ja kohapeal toimuva poliitikakujundamise vahel.

Avaliku arvamuse uuringutest on tänapäeval saanud oluline esindusdemokraatiat iseloomustav näitaja. See on õhutanud hirme ja lootusi: ühed näevad uuringutes vahendit kodanike hääle reaalseks väljendamiseks poliitilisel areenil, teised kardavad, et see ahvatleb poliitilisele populismile. Mõned hellitavad lootust, et arvamusuuringud võiksid suurendada parlamentide arutlevat kvaliteeti.

Artikli autorid analüüsisid arvamusuuringute kasutamist nelja riigi parlamendidebattides kolmest aspektist: paindlikkus (elitaristlik vs. kaasav lähenemine), populism ja kaalutlemine. Esindusdemokraatia elitaristliku mudeli pooldajatele on analüüsi tulemused pigem lohutavad. Sagedamini kasutatakse parlamendidebattides avaliku arvamuse uuringuid näitamaks üldist toetust poliitikatele, mis olid eelnevalt parteides või teistes institutsioonides välja töötatud ning harvem kui mini-referendumit. Populism pole uuringute kasutamises küll tundmatu, kuid mitte ka domineeriv uuringute kasutusviis.

Kaalutleva demokraatia seisukohalt vaadatuna on arvamusuuringute kasulikkuse hindamine keeruline. Tuginedes mõnele analüüsis kasutatud indikaatoritele, võib arvamusuuringutes näha mõju plenaaristungite diskursusele. Sageli viidatakse avalikule hüvele ning uuringuid peetakse legitiimseteks. Samas kasutatakse uuringuid küllalt sageli ka oponentide ründamiseks.

Samas tuleb arvamusuuringute kasutamist analüüsida koos parlamendiliikmete rollidega. Artikli autorid on varasemate uuringute alusel välja pakkunud tüpoloogiat parlamendiliikmete valitud rollide eristamiseks. Parteile lojaalsed parlamendiliikmed (ingl *party loyalists*) rõhutavad üleriigiliste või regionaalsete huvide, teinekord vastava partei või selle kohaliku osakonna vaatenurga esindamist. Seejuures õhutatakse konflikti oma partei ja valitsuse või opositsiooniga. Poliitika eeskõnelejad (ingl *policy advocates*) peegeldavad parlamendiliikmete jaotust komisjonide vahel. Selle rolli esindajad toovad argumente konkreetse poliitika toetuseks või selle vastu, tuginedes faktidele ning viidates riiklikule või rahvusvahelisele vaatenurgale. Nn *parliament WoMan* rolli valinud parlamendiliikmed esindavad klassikalist arusaama parlamendist, mis oponeerib valitsusele. Debattides kasutatakse parteituid ja mitteideoloogilisi argumente. Nn *constituency WoMan* rolli valinud parlamendiliikmed näevad ennast regionaalsete või kohalike huvide, sh kohalike elanike, äriühingute ja organisatsioonide esindajana.

Artiklis analüüsitud nelja riigi puhul esinesid parlamendiliikmed kõige sagedamini lojaalse parteilase rollis (ingl *party loyalist*). Uuringuid kasutasid nad enamasti populistlikel eesmärkidel. Teine parlamendiliikmete sagedasem roll oli näidata poolehoidu teatud poliitika suhtes (ingl *policy advocate*). See grupp kasutas arvamusuuringuid vastaspoole argumentidele vastates, hoidudes seejuures populismist ja vastaste ründamisest. Enamasti kasutati uuringuid varem väljatöötatud poliitikate toetamiseks. Ülejäänud kaks rolli olid neljas vaatlusaluses riigis vähem esindatud. Nn *parliament WoMan* grupp ei kasutanud uuringuid populistlikult, vaid keskendus riigi huvidele. *Constituency WoMan* grupp kasutas uuringuid regionaalses või kohalikus kontekstis, rõhutades seejuures ebasoodsas olukorras olevate elanikkonna gruppide huvide esindamist. Mõnikord oli nende esinemisele iseloomulik populistlik toon või vastaste ründamine.

Refereerinud Ülle Lepp

TÄNAPÄEVA SÕJAD

Väyrynen, Raimo. Jääkö valtioiden välinen sodankäynti historiaan?

Ulkopolitiikka. 2008 nro 4, s. 12-16.

Sõjalise jõu kasutamine on endiselt üks rahvusvahelise poliitika vahenditest. Artiklis vaatleb Soome Välispoliitika Instituudi juhataja Raimo Väyrynen 21. sajandi alguse sõdu. Pärast

külma sõja lõppu on nende hulk maailmas oluliselt vähenenud. Väyrynen arutleb selle üle, kas ja kus võivad puhkeda järgmised riikidevahelised relvakonfliktid.

Üksikjuhtumite põhjal, nagu Venemaa ja Gruusia vaheline sõjaline konflikt, otsustatakse kergesti, et vägivalda kasutamine rahvusvahelistes suhetes on muutumas üldlevinuks. Statistika on siiski näidanud, et sõjalist jõudu on viimase 15 aasta jooksul kasutatud varasemast vähem. Riikidevahelisi kokkupõrkeid esineb väga harva ja ka kodusõdade arv on kahanenud, eelmise aasta kestel küll enam mitte.

Artikli autori arvates on suurriikide vaheline sõda üsna ebatõenäoline. Kui pidada praegu suurriikideks USA-d, Hiinat, Venemaad, Jaapanit, Indiat, Suurbritanniat, Saksamaad ja Prantsusmaad, siis nendevahelistes suhetes ei ole oodata laiaulatusliku sõjalise jõu kasutamist. Riikidevahelised kokkupõrked ei ole siiski täiesti kadunud, näiteks võib tuua Etioopia sissetungi Somaaliasse ja Iisraeli rünnaku Liibanoni vastu 2006. aastal. Kas interventsioonipoliitika on siis muutumas üldisemaks? Nii ja naa, leiab Väyrynen.

Mitmed maailma regioonid on muutunud rahupiirkondadeks, kus riikidevahelisi sõdu rahvusvaheliste suhete instrumendina ei kasutata. Sellise piirkonna moodustab näiteks Lõuna-Ameerika, kus pole 1930. aastatest saadik olnud ühtki riikidevahelist sõda, kui piirikonfliktid ja Falklandi saarte probleem välja jätta. Lääne- ja Põhja-Euroopa on püsiva rahu piirkond olnud 1945. aastast alates ning Ida-Aasia 1979. aastast, kui Hiina andis Vietnamile n-ö sõjalise õppetunni. Suure sõja võimalus eksisteerib siiski jätkuvalt Ida- ja Lõuna-Aasias, Lähis-Idas ja Pärsia lahe riikides. Tuumasõja risk on kõige suurem Lõuna-Aasias ja võib-olla ka Iisraeli ja Iraani vahel, kui viimane kavatses tõesti tuumarelva hankida.

Kahe riigi vahelise sõja tõenäosusele mõeldes tuleb alati arvestada, et suhteid mõjutab ka kolmas osapool, näiteks rahvusvaheline organisatsioon, kes üritab juba eelnevalt konflikti ära hoida. Tõenäolisemalt sekkub siiski suurriik või neist moodustatud rühm. Lõuna-Aasias on USA järjekindlalt tegutsenud India ja Pakistani vahelise konflikti ärahoidmiseks. Lähemalt käsitleb autor president George W. Bushi valitsuse rünnakut Afganistani ja Iraagi vastu. Tänapäeval ei piisa sõjategevuses enam tehnilisest ülekaalust, nagu on näidanud USA juhitavate liitlasvägede probleemid Iraagis ja Afganistanis. Väyrynen viitab Suurbritannia kindrali Rupert Smithi väitele, et riikidevahelist sõda ei ole enam olemas, selle asemel on nn *war amongst the people*, s.t et keskne tegur pole enam sõjaline jõud. Enam ei saa murda vastase tahet jõuga, nüüd on eesmärk võita vaenuliku riigi rahva poolehoid oma poliitikale sobivate sõjaliste ja poliitiliste vahenditega. Küsimus on aga selles, millist jõudu modernne armee peaks kasutama.

Refereerinud Tiina Tammiksalu

RAAMATUTUTVUSTUSED

PARLAMENDIOPOSITSIOON

Parliamentary opposition in old and new democracies/ edited by Helms, Ludger. Routledge, 2009. 242 lk.

Poliitilise opositsiooni, eriti aga parlamendiopositsiooni küsimused on demokraatlike protsesside tuumaks igal pool maailmas. Raamatus on vaatluse all parlamendiopositsiooni roll seadusandlikus ja poliitilises tegevuses laiemalt. Eri peatükkides käsitletakse parlamendiopositsiooni pika demokraatiatraditsiooniga anglosaksi maades ja kontinentaalses Euroopas, samuti Jaapanis ja uue demokraatiaga riikides Kesk- ja Ida-Euroopas ning demokratiseeruvates režiimides Lõuna-Ameerikas ja Lõuna-Aafrikas.

MEEDIA

Laughey, Dan. Key themes in media theory. Open University Press, 2009. 235 lk.

Raamat algab mõistete seletusega: mis on meedia, mis on teooria ja mis on meediateooria. Järgnevas kaheksas peatükis käsitletakse peamisi meediauurimuse teooriaid, nagu postmodernism ja infoühiskond, meediakonsumerism, feministlik meediateooria, biheiviorism ja meediamõjud. Meediateooria eri koolkonnad on koondatud ühte raamatusse ja esitatakse olulisemate teoreetikute nagu Lasswelli, Adorno, Bourdieu ja teiste ideid.

TELEVISIOON

Crisell, Andrew. A study of modern television: thinking inside the box. Palgrave Macmillan, 2006. 184 lk.

Raamatus vaadeldakse, miks televisioon on muutunud ühiskonnas nii oluliseks, milline mõju on tal vaatajaskonnale ning vaetakse intellektuaalsest ja kultuurilisest aspektist tema tugevaid ja nõrku külgi. Alustuseks annab autor ülevaate televisiooni ajaloost, edasi käsitleb ta peamisi programmižanreid, nagu uudised, dokumentaal- ja spordisaated, filmid jne. Andrew Crisell uurib ka televisiooni laiemat mõju, eriti seda, mis roll on televisioonil olnud populaarkultuuri globaliseerimisel.

Refereerinud Tiina Tammiksalu